

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

В статті окреслено сутність прикордонного співробітництва, а також проведено аналіз діяльності відділу міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи при прикордонному загоні.

Ключові слова: прикордонне співробітництво, відділ міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи, начальник відділу, старший офіцер відділу.

В статье очерчено сущность пограничного сотрудничества; а также сделан анализ деятельности отдела международного сотрудничества и погранично-представительской работы в пограничном отряде.

Ключевые слова: пограничное сотрудничество, отдел международного сотрудничества и погранично-представительской работы, начальник отдела, старший офицер отдела.

Постановка проблеми. Для України процеси міждержавної інтеграції є порівняно новими, але вже сьогодні чітко усвідомлюється їх важливість. Поряд із реформуванням міждержавних взаємовідносин виникає потреба у забезпеченні організаційно-правових, фінансових та кадрових можливостей країни для ефективної участі суб'єктів у прикордонному співробітництві. Увага до прикордонних регіонів за останнє десятиріччя набуває все більшого значення, що пов'язано з особливостями їх геополітичного положення, місцем у євроінтеграційних процесах та міжнародній діяльності. Сьогодні, прикордонне співробітництво є одним із перспективних напрямків розвитку держави [5]. У зв'язку з цим, вагомого значення набуває сформованість готовності персоналу прикордонного відомства до цього виду діяльності. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до прикордонного співробітництва відбувається під час навчання у вищому навчальному закладі прикордонного відомства. Аналіз явища прикордонного співробітництва в системі охорони державного кордону свідчить про тісний зв'язок ефективністю функціонування системи вищої військової освіти та післядипломної підготовки фахівців в цій галузі. І як показує практика та аналіз сучасної методичної основи в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників існує низка недоліків та протиріч, що негативно впливають на рівень сформованості знань, умінь, навичок та загальної компетентності у цій сфері

діяльності. Серед таких, можна виокремити: недостатність міждисциплінарних зв'язків та їхня визначеність на сучасному етапі; відсутність спрямованої підготовки з питань малої дипломатії; недостатній акцент на формування мовної підготовки тощо. Саме це обумовлює необхідність дослідити ці питання. Крім того, вагомість готовності персоналу прикордонного відомства тісно пов'язане з реалізацією положень Концепції розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року, що обумовлює підвищення рівня фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників з метою посилення охорони державного контролю та створення нових підходів до прикордонної безпеки в умовах інтеграційних процесів та міжнародного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз нормативних документів [1, 3 – 4] свідчать про те, що прикордонне співробітництво є однією з невід'ємних видів діяльності Державної прикордонної служби України. Багато наукових джерел [2, 5] присвячено дослідженню теоретичних засад прикордонного співробітництва. Крім того, детально аналізувалися економічні, соціальні та політичні чинники та наслідки процесу прикордонного співробітництва. Проте, проблема прикордонного співробітництва в системі охорони державного кордону потребує детального дослідження та пояснення.

Постановка завдання. Метою статті нами визначено окреслення сутності прикордонного співробітництва, а також проведення аналізу діяльності відділу

міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи при прикордонному загоні.

Викладення основного матеріалу. У науковій літературі терміном «прикордонне співробітництво» характеризують території інтенсивного прикордонного співробітництва у всіх сферах життя. Такими є сукупні прикордонні території двох або більше сусідніх держав з високим наявним або потенційним рівнем прикордонного співробітництва [2, 5].

Україна має великі потенційні можливості у налагодженні прикордонного співробітництва. Її безпосередні сусіди – Росія, Білорусь, Молдова, Румунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія, Туреччина – становлять сприятливе зовнішнє середовище для взаємовигідного співробітництва. Так, в рамках діяльності Державної прикордонної служби України прикордонне співробітництво є одним із пріоритетних завдань [1], а Концепцією розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року передбачено ряд заходів щодо здійснення та розвитку прикордонного та міжнародного співробітництва [3].

В Україні прикордонне співробітництво сьогодні розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації її євроінтеграційних прагнень.

Прикордонне співробітництво прикордонних областей України і сусідніх країн умовно можна розділити на два напрямки: прикордонне співробітництво з країнами з ЄС; прикордонне співробітництво у так званому новому прикордонні, уздовж кордонів колишніх радянських республік, а саме: Росії, Білорусі та Молдови.

Розвиток прикордонного співробітництва в Україні було започатковано в 90-х роках минулого століття. Так, за цей період було створено вісім євро регіонів, до участі у яких залучено дев'ять областей України та адміністративно-територіальні одиниці і п'ять прикордонних іноземних держав. Територія України, що входить до складу євро регіонів, становить третину від її загальної площі, на якій проживає 31,5% від населення нашої країни [2].

Про важливість прикордонного співробітництва свідчить і кількість міжнародних договорів та угод, підписаних між урядами країн, а також прикордонними відомствами. Так, найбільше угод підписано з Республікою Польщею (12), які стосуються співпраці в різних сферах охорони державного кордону, а саме: умови функціонування консульських пунктів, діяльності пунктів пропуску через державний кордон, правовий режим українсько-польського державного кордону, взаємна допомога з прикордонних питань, передача і прийом осіб через спільний державний кордон, співробітництво під час здійснення контролю осіб, товарів і транспортних засобів, які перетинають українсько-польський державний кордон, напрямки взаємодії оперативних органів Державної прикордонної служби України та Прикордонної варти Республіки Польща, співробітництво навчальних закладів, правила місцевого прикордонного руху, обмін статистичною та аналітичною інформацією, спільне патрулювання тощо.

Крім того, угоди підписані з Республікою Словаччиною (6), Республікою Угорщина (6), Республікою Румунія (4), Республікою Молдова (5), Російською Федерацією (7) та Республікою Білорусь (5). Україна уклала також угоди з Республікою Болгарією та Турецькою Республікою про кордон економічних (морських) зон та про співробітництво компетентних органів, відповідальних за свої простори у Чорному морі. Для підвищення ефективності в сфері обміну інформацією, перетину кордону громадянами зазначених країн, а також в галузі протидії міжнародній злочинності укладено угоди між прикордонними відомствами Республіки Грузії, Китайської народної республіки та Республіки Латвія.

З метою організації прикордонного співробітництва між сусідніми державами, а також для посилення спільної охорони державного кордону в системі Державної прикордонної служби створено управління міжнародного співробітництва Міжнародно-правового департаменту при Адміністрації Державної прикордонної служби України. Крім того, у Регіональних управліннях та прикордонних загонах діють відділи міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи.

Питання педагогіки

Діяльність відділу міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи керується Конституцією України, законами України “Про державний кордон України”, “Про Державну прикордонну службу України”, міжнародно-правовими актами з прикордонних питань України з суміжними державами, актами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, керівними документами Адміністрації Держприкордонслужби, наказами та розпорядженнями регіонального управління з питань міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької діяльності, забезпечення виконання договірних документів із суміжними державами щодо прикордонних питань, цим Положенням та іншими нормативними актами [4].

Відділ міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи загону (в подальшому відділ) є самостійним структурним відділом прикордонного загону. Він підпорядковується безпосередньо начальнику прикордонного загону. Відділ є основним підрозділом прикордонного загону по організації та керівництву здійсненням питань міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької діяльності на державному кордоні.

Відділ організує та координує роботу структурних підрозділів прикордонного загону та охорони кордону з усіх питань діяльності прикордонно-представницьких апаратів, всебічного забезпечення щодо виконання міжнародно-правових актів з прикордонних питань України із суміжними державами.

Посадові особи відділу діють відповідно до затверджених начальником прикордонного загону посадових інструкцій. Відділ контролює та координує діяльність інших органів управління прикордонного загону по здійсненню заходів міжнародного співробітництва в межах відповідальності визначеної ділянки державного кордону. Очолює відділ помічник начальника загону – начальник відділу, який безпосередньо підпорядковується начальнику прикордонного загону та несе відповідальність за виконання поставлених завдань, в період його відсутності обов’язки виконує старший офіцер відділу.

Основними завданнями відділу міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької діяльності є:

організація через прикордонно-представницький апарат прикордонного загону виконання міжнародно-правових актів з прикордонних питань, захист політичних, територіальних, економічних інтересів України на державному кордоні;

приймання участі в плануванні заходів щодо захисту недоторканості державного кордону України, запобіганню виникнення прикордонних інцидентів на кордоні та їх врегулюванню у разі виникнення;

вивчення та оцінка обстановки на державному кордоні, в прикордонних районах суміжних держав, прогнозування її впливу на діяльність прикордонно-представницьких апаратів;

здійснення, спільно з відділом прикордонної служби та відділом прикордонного контролю і реєстрації прикордонного загону, контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами режиму державного кордону, прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску; своєчасне реагування, через прикордонно-представницькі апарати, у відношенні іноземних громадян-правопорушників вищезазначених режимів;

планування заходів щодо діяльності прикордонно-представницького апарату прикордонного загону та контроль ходу їх виконання;

забезпечення організації та підтримання взаємодії між прикордонно-представницькими апаратами прикордонного загону та суміжних держав по стану охорони державного кордону та координації діяльності щодо його охорони;

організація, разом з інженерно-технічним відділом, та контроль виконання договірних положень щодо ремонту прикордонних знаків, очищення прикордонних просік;

організація та проведення складом прикордонно-представницького апарату спільних (односторонніх) розслідувань по фактам інцидентів на державному кордоні, забезпечення контролю документального їх оформлення і подання документів в регіональне управління;

контроль виконання складом прикордонно - представницького апарату

Питання педагогіки

вимог інструкцій, порадишників, методичних вказівок, які надходять з Адміністрації Державної прикордонної служби, регіонального управління щодо їх діяльності; організація системи професійної підготовки складом відділу;

участь в підготовці документів та довідкового матеріалу на зустрічі Головного Прикордонного Уповноваженого та його заступників, забезпечення роботи спільних комісій по демаркації (редемаркації), перевірці лінії державного кордону;

своєчасне поданням звітних документів за результатами заходів міжнародного співробітництва та прикордонно-представницьких зустрічей, аналіз виконання досягнутих на зустрічах домовленостей;

підготовка оглядів, довідок, доповідей, донесень щодо діяльності відділу та складу прикордонно-представницького апарату, доведення їх до керівництва прикордонного загону та командирів підрозділів охорони кордону;

контроль, спільно з відділом зв'язку, автоматизації і захисту інформації прикордонного загону, стану зв'язку взаємодії із суміжними державами та внесення пропозицій щодо його покращення;

виконання інших завдань, які виникають в процесі практичної діяльності і входять до компетенції відділу;

своєчасне реагування на обстановку яка складається;

організація роботи із забезпечення виконання прикордонним загonom та підпорядкованими підрозділами в межах своєї компетенції зобов'язань, що впливають з міжнародних договорів України, у тому числі з питань режиму державного кордону України, виконання планів розвитку співробітництва з прикордонними відомствами суміжних держав;

забезпечення участі прикордонного загону та підпорядкованих підрозділів в заходах міжнародного співробітництва регіонального управління і Адміністрації Держприкордонслужби;

організація роботи з реалізації проектів міжнародної технічної та іншої допомоги для облаштування державного кордону на ділянці прикордонного загону, супроводження представників проектів технічної допомоги;

забезпечення взаємодії з підрозділами міжнародного співробітництва місцевих органів виконавчої влади України, а також з підрозділами міжнародного співробітництва прикордонних відомств суміжних держав.

Окрім завдань нормативно-правовими документами визначено обов'язки відділу міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи [4]. Серед них слід відзначити наступні:

аналіз виконання прикордонним загonom завдань, що впливають з міжнародних договорів і законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України з питань забезпечення режиму державного кордону України, міжнародного співробітництва;

участь у плануванні роботи прикордонного загону, розробка річного Плану заходів міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи прикордонного загону, організація виконання заходів, передбачених зазначеним планом;

організація роботи щодо контролю за реалізацією проектів міжнародної технічної та іншої допомоги в межах відповідальності;

підготовка прикордонно-представницькі зустрічі(засідання) на ділянці загону, розробка проектів протоколів, опрацювання інших необхідних матеріалів, у разі потреби залучення до цієї роботи експертів з числа офіцерів інших структурних підрозділів прикордонного загону;

організація виконання зобов'язань та заходів, передбачених міжнародними договорами України, в частині, що стосується діяльності прикордонного загону, внесення пропозиції стосовно залучення до цієї роботи в разі потреби представників інших структурних підрозділів прикордонного загону;

узагальнення практики міжнародного співробітництва в прикордонному загоні, контроль виконання домовленостей в сфері міжнародного співробітництва;

разом з іншими структурними підрозділами та групою режимну і захисту інформації прикордонного загону розробка та здійснення системи заходів щодо забезпечення режиму секретності та охорони державної таємниці під час проведення заходів міжнародного співробітництва, запобігання розголошенню секретної

Питання педагогіки

інформації, втратам її матеріальних носіїв, заволодіння секретною інформацією іноземними державами, іноземними юридичними особами, іноземцями, особами без громадянства;

організація та проведення належних заходів щодо забезпечення та контролю режиму секретності, охорони державної таємниці, запобігання просоченню (витоку) державної таємниці технічними каналами в частині, що стосується посадових осіб відділу;

разом з групою режимну і захисту інформації та іншими зацікавленими структурними підрозділами прикордонного загону організація роботи з приймання іноземців у приміщенні прикордонного загону;

здійснення контролю за виконанням завдань прикордонно-представницьким апаратом прикордонного загону, передбачених міжнародно-правовими актами України з прикордонних питань із суміжними державами та спрямованих на вирішення питань, пов'язаних з підтриманням режиму державного кордону України;

вживання заходів щодо запобігання виникненню прикордонних інцидентів та організація роботи з їх врегулювання у разі виникнення;

розробка методичних матеріалів щодо поліпшення стану прикордонно-представницької роботи та організації діяльності прикордонно-представницького апарату.

Варто зазначити, що керівними документами затверджені права відділу міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи, а саме:

готувати та оформляти розпорядження у відділі, служби прикордонного загону, підрозділи охорони кордону, щодо надання пропозицій, розрахунків, довідок та інших інформаційних матеріалів, необхідних для виконання покладених на відділ завдань та підготовки пропозицій начальнику прикордонного загону, щодо діяльності прикордонно-представницького апарату прикордонного загону;

направляти в підрозділи охорони кордону вказівки та рекомендації з питань організації і ведення прикордонно-

представницької роботи та здійснення заходів щодо її покращення;

здійснювати перевірку роботи прикордонно-представницького апарату підрозділів охорони кордону, які забезпечують їх діяльність;

використовувати міжнародні канали зв'язку (в т.ч. службові) при виконанні завдань та реалізації повноважень Прикордонного Уповноваженого (Представника) України;

надавати пропозиції щодо удосконалення прикордонно-представницької роботи в підрозділах прикордонного загону та здійснювати контроль забезпечення їх реалізації;

за дорученням начальника прикордонного загону перевіряти виконання вимог міжнародних договорів в прикордонному загоні

залучати, за погодженням з керівниками структурних підрозділів прикордонного загону, відповідних спеціалістів для підготовки та здійснення заходів міжнародного співробітництва;

підтримувати службові контакти і проводити зустрічі з представниками міжнародних комісій;

підтримувати службові контакти з посадовими особами органів місцевого самоврядування та взаємодіючих структур з питань організації та реалізації міжнародного та прикордонного співробітництва в межах ділянки відповідальності.

Так, перед відділом міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи стоїть багато завдань, від виконання яких залежить якість заходів щодо охорони державного кордону. Проте незважаючи на історичність розвитку прикордонного співробітництва, дослідження їхньої діяльності в минулому, наявність структурних підрозділів, які безпосередньо займаються питаннями прикордонного співробітництва, на сьогодні ще залишається ряд невирішених питань.

На підставі аналізу участі ДПСУ у прикордонному співробітництві узагальнено низку проблем, які перешкоджають його ефективному розвитку. Так, серед причин повільного розвитку прикордонного співробітництва головною можна назвати брак кваліфікованих кадрів, здатних забезпечувати підготовку необхідних

Питання педагогіки

проектів прикордонного співробітництва та встановлювати контакти з представниками територіальних громад іноземних держав та прикордонних відомств, з урахуванням відповідного фахового рівня та мовних знань.

Висновки. Прикордонне співробітництво визначається як співпраця прикордонних територій двох або більше сусідніх держав. В рамках діяльності Державної прикордонної служби України прикордонне співробітництво є одним із пріоритетних завдань державного кордону. Для впровадження заходів прикордонного

співробітництва в регіональних управліннях та прикордонних загонах створено відділи міжнародного співробітництва та прикордонно-представницької роботи, які мають визначений перелік завдань, обов'язків та прав.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому планується дослідження змісту та структури професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до прикордонного співробітництва з метою підготовки підвищення ефективності заходів прикордонного співробітництва.

Літератури:

1. Закон України Про Державну прикордонну службу України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - N 27.- С.208.
2. Засадко В. В. Транскордонне співробітництво України: тенденції, проблеми та перспективи розвитку / В. В. Засадко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка»: Збірник наукових праць – Київ, 2009. - № 7. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2009_7/09zvvcpr.pdf
3. Концепція розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року, схвалена Указом Президента України від 19 червня 2006 року №546 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pvu.gov.ua/ua/about/programmms/programmms_3.htm
4. Методичний посібник з організації прикордонно-представницької діяльності у Державній прикордонній службі України, схвалений Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 16 лютого 2010 року № 110. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pvu.gov.ua/ua/about/programmms.htm>
5. Чуприна О. О. Прикордонне співробітництво регіонів: сучасні тенденції розвитку / О. О. Чуприна // ВІСНИК економічної науки України – 2011. - № 1 (19) - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/venu/2011_1/37.pdf

Moysyeyenko Y. I., associate

THE ROLE AND PLACE OF BORDER COOPERATION IN THE SYSTEM OF BORDER SECURITY

In the article the essence and peculiarities of the notion of border cooperation has been outlined; the activity of unit of international cooperation and border-representative work in the structure of border detachment has been analyzed; the functions and main missions of the unit have been specified. The author has mentioned the number of international agreements signed with foreign countries concerning different aspects of border cooperation namely small cross-border movement and joint patrolling. The problems facing the officers of unit of international cooperation and border-representative work have been enumerated. Also the activity of the chief of the unit has been described. Besides the rights and responsibilities of the personnel of unit of international cooperation and border-representative work have been explained. The author has stresses upon the problems of the training of specialists in the system of border cooperation.

Keywords: border cooperation, unit of international cooperation and border-representative work, chief of unit, senior officer of unit.